

Profilaktyka wychowawcza

Rozpowszechniające się wśród dzieci i młodzieży zjawisko uzależnień patologii społecznych, zaburzeń rozwoju rodzi potrzebę działań profilaktycznych. Według B. Gaś profilaktyka to „zapobieganie wszelkim niekorzystnym odchyleniom w psychofizycznym i społecznym rozwoju każdego ucznia. To zespół interdyscyplinarnych działań spełniających równoległe dwa cele:

Pierwszy, to wzmacnianie czynników chroniących poprzez promowanie zdrowia, umożliwianie satysfakcjonującego życia oraz rozwijanie potencjalnych możliwości. Druga natomiast eliminuje czynniki ryzyka i przeciwdziałanie im”[1].

Podjęcie się działalności profilaktyczno-wychowawczej wynikającej z programu wychowawczego szkoły to jedno z główniejszych działań pedagoga szkolnego.

Reforma szkolnictwa zakładała trzy poziomy profilaktyki wyznaczając każdemu z nich inne zadania. Głównym zadaniem profilaktyki pierwszorzędowej jest zapewnienie uczniom dobrych warunków wszechstronnego rozwoju, jak również uprzedzanie pojawienia się problemów i opóźnianie wieku podejmowania zachowań ryzykownych. W tym celu konieczne jest objęcie całej populacji dzieci i młodzieży promocją zdrowia, dostarczenie rzetelnych informacji oraz pomocy psychologicznej i pedagogicznej w rozwiązywaniu życiowych problemów. Podejmuje się na ogół podobne działania wzmacniające niezależnie od tego, przed jakimi zagrożeniami chcemy ich chronić, np. przemoc, demoralizacja, przestępczość czy narkomania. W realizacji tych działań muszą świadomie uczestniczyć dobrze poinformowani rodzice oraz odpowiednio przeszkoleni nauczyciele i wychowawcy. Prowadzenie tych działań wspiera poradnictwo pedagoga szkolnego dla uczniów, rodziców i nauczycieli.

W zakresie profilaktyki drugorzędowej pedagog szkolny dąży do:

- zdiagnozowania ucznia, jego potrzeb i trudności,
- podejmowanie wobec tych osób działań o charakterze wczesnej interwencji, a także pomoc w rozwiązywaniu problemów, wspieranie w sytuacjach kryzysowych,
- opracowanie odpowiednich programów profilaktycznych,
- wyodrębnienia grup dzieci i młodzieży, które wychowują się w niekorzystnych warunkach, przeżywają poważne problemy prowadzące do podwyższonego ryzyka zaburzeń rozwoju, uzależnień czy patologii.

Warunkiem prowadzenia tych działań jest współpraca z rodziną oraz specjalistami w zakresie wspierania zagrożonych rodzin.

W zakresie profilaktyki trzeciorzędowej pedagog szkolny współpracuje ze specjalistycznymi ośrodkami zdrowia, pomocą społeczną, aby przez terapię, readaptację i integrację umożliwić zahamowanie negatywnych procesów, a z czasem powrót ucznia do normalnie funkcjonującej społeczności[2].

Zarządzenie Ministra Edukacji mówi, że pedagog szkolny w zakresie swojej pracy profilaktyczno-wychowawczej może prowadzić zajęcia psychoedukacyjne dla uczniów i rodziców. Ich celem jest wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny, zapobieganie zachowaniom dysfunkcyjnym uczniom i wspieranie ich rozwoju. Ponadto może organizować warsztaty dla rodziców i nauczycieli w celu doskonalenia umiejętności z zakresu komunikacji społecznej oraz umiejętności wychowawczych[3].

Jest wiele programów profilaktycznych, w oparciu, o które może pracować pedagog szkolny. Opracowane one zostały przez Ministerstwo Edukacji, przez wydziały zdrowia zajmujące się problemami uzależnień i profilaktyką w tym zakresie. Mają one wspólny cel i kierunek działań, którym jest powstrzymanie od zażywania środków, przez przygotowanie do podejmowania racjonalnych i samodzielnych wyborów życiowych[4].

Można wyróżnić następujące rodzaje programów:

- informacyjne, których celem jest dostarczenie informacji o wszystkich źródłach uzależnień i ich wpływie na człowieka;
- programy edukacyjne – ich celem jest kształtowanie i zwiększanie autonomii przez:
 - umiejętności interpersonalne, czyli zdolność otwartego wyrażania własnych opinii,
 - kształtowanie obrazu samego siebie jako osoby wartościowej i niezależnej,
 - programy alternatywne ich głównym założeniem jest wzmaganie pozytywnej świadomości u siebie i innych, osiąganie zadowolenia przez uzyskanie pozytywnych wzmocnień i zdobycie tego wszystkiego bez sięgania po środki uzależniające. Alternatywą jest doskonalenie samego siebie poprzez samodyscyplinę, zaufania do siebie, poczucia własnej siły, niezależności;
 - w programach interwencyjnych – stosowane są następujące techniki: poradnictwo indywidualne i rodzinne;
 - zmiany przepisów społecznych są skierowane na społeczność lokalną, ograniczenie dostępności i dystrybucji środków uzależniających[5].

W realizacji programów profilaktycznych mogą wspierać pedagogów i wychowawców profesjonaliści z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom, lekarze i inni.

Promowane programy profilaktyczne są:

- Zorientowane na osobę i wspieranie jej rozwoju;
- Zorientowanie na sytuację wyboru;
- Eksponujące kontekst kulturowy uzależnień;
- Propagujące zdrowy styl życia[6].

Posiadanie przez dzieci prawdziwych i dobrych informacji zmniejsza ryzyko uzależnień. Dlatego należy wyzbyć się przekonania, że brak informacji uchroni młodych ludzi od

sięgania po używki. Należy jednak uważać by nie wzbudzić niezdrowej ciekawości. Nie wystarczy jednak podanie informacji o środkach uzależniających, ale bardziej efektywne jest wyjaśnienie mechanizmów uzależnienia i podkreślenia złożoności problemu – (ukazanie skutków i zagrożeń). Działania profilaktyczne ściśle wiążą się z innymi rodzajami pracy opiekuńczo-wychowawczej, np. z zapobieganiem niedostosowaniu społecznemu przez kompensowanie niepowodzeń szkolnych, organizację opieki wychowawczej w czasie wolnym, rozwijanie i wzbogacanie zainteresowań i zdolności ma znaczenie profilaktyczne, a jednocześnie stymuluje rozwój. Częstotliwość działań profilaktyki uzależnień zależy od inicjatywy pedagoga, który może być ich realizatorem bądź organizatorem.

[1] B. Gaś, *„Profilaktyka w szkole”*, (w:) Zapobieganie uzależnieniom uczniów, pod red. B. Kamińska-Buśko, Warszawa 1997, s. 27

[2] J. Kostynowicz, *„Problemy profilaktyki w reformie oświaty”*, (w:) Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze, 1998, nr 8, s. 4-5

[3] Zarządzenie MEN z dnia 15 stycznia 2001r., Dz. U. 2001, nr 13, poz. 110

[4] Z. Gaś, *„Profilaktyka uzależnień”*, Warszawa 1994, s. 19

[5] Tamże, s. 19

[6] Z. Gaś, *„Strategie profilaktyczne”*, (w:) Remedium 1995, nr 1, s. 24-25

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.